

1788. X, 11-16 — Bula (*cópia da*) do Papa Alexandre VI, *Inter Cae-
tera Divinae Majestati*, pela qual concedeu a el-rei D. Fernando de Cas-

tela e à rainha católica, D. Isabel, todas as ilhas e terra firme descobertas e por descobrir, desde o Setentrião até ao Meio Dia, tirada por uma linha desde o polo Norte ao polo Sul, a cem léguas das ilhas dos Açores e Cabo Verde. Roma, 1493, Maio, 4. — *Papel, 2 folhas. Bom estado.*

Copia de la bula del decreto y concession que hizo el Papa Alexandro sexto al rey y a la reyna nuestros señores de las Indias conforme al capitu per venerabilem silicet rationibus qui filii sunt legitimi y al capitu xxij. q. iij.

In nomine Domini amen.

Noverint universi hoc praesens publicum transumptum inspecturi quod nos Jacobus Conchillous Dei et apostolicae sedis gratia episcopus Cathaniensis habuimus vidimus et diligenter inspeximus infrascriptas literas felicis recordationis Alexandri Papae sexti ejus vera bulla plumbea cum cordulis sericeis croceique coloris more romane curiae impendentis bullatas sanas siquidem et integras ac omnimoda suspitione carentes hujusmodi sub tenore.

Alexander episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Ferdinando regi et carissime in Christo filie Elisabeth regine Castelle Legionis Aragonum Sicilie et Granate illustribus salutem et apostolicam benedictionem.

Inter caetera divine majestati beneplacita opera et cordis nostri desiderabilia illud profecto potissimum existit ut fides catholica et christiana religio nostris presertim temporibus exaltetur ac ubilibet amplietur et dilatetur animarumque salus procuretur ac barbaricae nationes depri-mantur et ad fidem ipsam reducantur.

Unde cum ad hanc sacram Petri sedem divina favente clemencia (meritis licet imparibus) evocati ⁽¹⁾ fuerimus cognoscentes vos tanquam veros catholicos reges et principes quales semper fuisse novimus et a vobis preclare gesta toti pene jam orbi notissima demonstrant nedum id exoptare sed omni conatu studio et diligencia nullis laboribus nullis impensis nullisque parcendo periculis etiam proprium sanguinem effundendo efficere ac omnium animum vestrum vestrosque ⁽²⁾ conatus ad hoc jamdudum dedicasse quemadmodum recuperatio regni Granate a tirannide saracenorum hodiernis temporibus per vos cum tanta divini nominis gloria facta testatur.

Digne ducimur ⁽³⁾ non immerito et debemus illa vobis etiam sponte et favorabiliter concedere per que hujusmodi sanctum et laudabile ac immortal Deo acceptum ⁽⁴⁾ propositum in dies ferventiori animo ad ipsius Dei honorem et imperii christiani propagationem prosequi valeatis.

⁽¹⁾ Evecti.

⁽²⁾ Omnesque.

⁽³⁾ Ducimus.

⁽⁴⁾ Coeptum.

Sane accepimus quod vos qui dudum animum proposueratis aliquas insulas et terras firmas remotas et incognitas ac per alios hactenus non repertas querere et invenire ut illarum incolas et habitatores ad colendum Redemptorem Nostrum et fidem catholicam profitendum reduceretis hactenus in expugnatione et recuperatione ipsius regni Granate plurimum occupati hujusmodi sanctum et laudabile propositum vestrum ad optatum finem perducere nequivistis sed tandem sicut Domino placuit regno predicto recuperato volentes desiderium adimplere vestrum dilectum filium Christoforum Colon⁽¹⁾ virum utique dignum et plurimum commendandum ac tanto negotio aptum cum navigiis et hominibus ad similia instructis non sine maximis laboribus et periculis ac expensis destinatis ut terras firmas et insulas remotas et incognitas hujusmodi per mare ubi hactenus navigatum non fuerat diligenter (*1 v.*) inquireret.

Qui tandem (divino auxilio facta extrema diligentia in mari Oceano navigantes) certas insulas remotissimas et etiam terras firmas quae per alios hactenus reperte non fuerant invenerunt in quibus quamplurime gentes pacifice viventes et ut asseritur nudi incedentes nec carnibus vescentes inhabitant et ut prefati nuntii vestri possunt opinari gentes ipse in insulis et terris predictis habitantes credunt unum Deum creatorem in caelis esse ac ad fidem catholicam amplexandum et bonis moribus imbuendum satis apti videntur spesque habetur quod si erudirentur nomen⁽²⁾ Domini Nostri Jesu Christi in terris et insulis predictis *facile induceretur*⁽³⁾.

Ac prefatus Christoforus in una ex principalibus insulis predictis jam unam turrinam satis munitam in qua certos christianos qui secum iverant in custodiam et ut alias insulas ac terras firmas remotas et incognitas inquirerent posuit construi et edificare fecit. In quibus quidem insulis et terris jam repertis aurum aromata et alie quamplurime res pretiosae diversi generis et diversae qualitatis reperiuntur unde omnibus diligenter et presertim fidei catholice exaltatione et dilatatione (prout decet catholicos reges et principes) consideratis more progenitorum vestrorum clare memorie regum terras firmas et insulas predictas illarumque incolas et habitatores vobis divina favente clementia subjicere et ad fidem catholicam reducere proposuistis.

Nos igitur vestrum hujusmodi sanctum et laudabile propositum plurimum in Domino commendantes ac cupientes ut illud ad debitum finem perducatur et ipsum nomen Salvatoris Nostri in partibus illis inducatur hortamur vos quamplurimum in Domino et per sacri lavraci susceptionem qua mandatis apostolicis obligati estis et viscera misericordie Domini Nostri Jesu Christi attente requirimus ut cum expeditio-

(1) Columbum.

(2) nomen Salvatoris.

(3) faterentur.

nem⁽¹⁾ hujusmodi omnino prosequi et assumere pronamente⁽²⁾ orthodoxe fidei zelo intendatis populos in hujusmodi insulis et terris degentes ad christianam religionem suscipiendum inducere velitis et debeatis nec pericula nec labores ullo unquam tempore vos deterreant firma spe fiduciaque conceptis⁽³⁾ quod Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequetur. Et ut tanti negotii provinciam apostolice gratie largitate donati liberius et audacius assumatis motu proprio non ad vestram vel alterius pro vobis super hoc nobis oblate petitionis instantiam sed de nostra mera liberalitate et ex certa scientia ac de apostolice potestatis plenitudine omnes insulas et terras firmas inventas et inveniendas detectas et detegendas versus occidentem et meridiem fabricando et construendo unam lineam a Polo Arctico scilicet septemtrione ad Polum Antarcticum scilicet meridiem sive terre firme sive insulae invente et inveniende sunt versus Indiam aut versus aliam quamcunque partem quae linea distet a qualibet insularum quae vulgariter nuncupantur de los Azores et Cabo Verde centum leucis versus Occidentem et Meridiem.

Itaque omnes insule et terrae firme reperte et reperiendae detecte et detegendae a prefata linea versus Occidentem et Meridiem si⁽⁴⁾ per alium regem aut principem christianum non fuerint actualiter possessae usque ad diem Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi proxime preteritum a quo⁽⁵⁾ incipit annus praesens millesimus quadringentesimus nonagesimus tertius quando fuerunt per nuncios et capitaneos vestros invente alicue predictarum insularum auctoritate Omnipotentis Dei nobis in beato Petro concessa ac vicariatus Jesu Christi qua fungimur in terris cum omnibus illarum dominiis civitatibus castris locis et villis juribusque et jurisdictionibus ac pertinentiis universis vobis heredibusque et successoribus vestris Castellae et Legionis regibus in perpetuum tenore presentium donamus et concedimus et assignamus vosque et heredes ac successores prefatos illarum dominos cum plena libera et omnimoda potestate auctoritate et jurisdictione facimus constituimus et deputamus.

Decernentes nihilominus per ejusmodi donationem concessionem et assignationem nostram nulli christiano principi qui actualiter prefatas insulas et terras firmas possederit usque ad predictum⁽⁶⁾ diem Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi jus⁽⁶⁾ quesitum sublatum intelligi posse aut auferri debere.

Et insuper mandamus vobis in virtute sancte obedientie (ut sicut etiam pollicemini et non dubitamus pro vestra maxima devotione et

(1) expeditionibus.

(2) proba mente.

(3) Concepti.

(4) Quae.

(5) dictum.

(6) jure.

regia magnanimitate vos esse facturos) ad terras firmas et insulas predictas viros probos et Deum timentes doctos peritos et expertos ad instruendum incolas et habitatores prefatos in fide catholica et bonis moribus imbuendum destinare debeatis omnem debitam diligentiam in premissis adhibentes ac quibuscunque personis cujuscunque dignitatis etiam imperialis et regalis status gradus ordinis vel conditionis sub excommunicationis late sententie poena quam eo ipso si contra fecerint incurrant districtius inhibemus ne ad insulas et terras firmas inventas et inveniendas detectas et detegendas versus occidentem et meridiem fabricando et construendo lineam a polo Arctico ad Polum Antarcticum sive terre firme et insule invente et inveniende sint versus Indiam aut versus aliam quamcunque partem que linea distet a qualibet insularum que vulgariter nuncupantur de los Açores et Cabo Verde centum leucis versus Occidentem et Meridiem ut prefertur pro mercibus habendis vel quavis alia de causa accedere presumant absque vestra ac heredum et successorum vestrorum predictorum licentia speciali.

Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis caeterisque contrariis quibuscunque. *In illo* a quo imperia et donationes ac bona cuncta procedunt confidentes ⁽¹⁾ quod dirigente Domino actus vestros si hujusmodi factum ⁽²⁾ et laudabile propositum prosequamini brevi tempore cum felicitate et gloria totius populi christiani vestri labores et conatus exitum foelicissimum consequentur.

Verum quia difficile foret presentes litteras ad singula queque loca in quibus expediens fuerit deferri volumus ac motu et scientia similibus decernimus quod illarum transumptis manu publici notarii inde rogati subscriptis et sigillo alicujus persone in ecclesiastica dignitate constitute seu curie ecclesiastice munitis ea prorsus fides in iudicio et extra ac alias ubilibet adhibeatur que presentibus *(2 v.)* adhiberetur si essent exhibite vel ostense.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre commendationis hortationis requisitionis donationis concessionis assignationis constitutionis deputationis decreti mandati inhibitionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire.

Siquis autem hoc attentare presumpserit indignationem Omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Rome apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominice millesimo quadingentesimo nonagesimo tertio quarto nonas Maii. Pontificatus nostri anno primo.

Nota: A bula de Alexandre VI, inserta neste documento foi por nós cotejada com a cópia do visconde de Paiva Manso, in «Bullarium Patro-

⁽¹⁾ confident.

⁽²⁾ sanctum.

natus Portugallie», T. I, pág. 270 (que deve ter sido trasladada do original) e cujas variantes assinalámos em nota.

(A. E.)